

BTR-DK-305-Történetírás és történetiszemlélet 01, 2023/2024 I. félév

TEMATIKA

2023. szeptember 15.

1.1 Az emberi test antropológiája az ókori Keleten és a Bibliában. Mi az ember? Az ember a természetben; az ember eredete; a szervezet termékenység/terméketlenség; az ember sorsa.

1.2 Életszakaszok, a születéstől a halálig és rituális formák. Óskultusz és genealógia.

2023. szeptember 29.

2.1 Tisztaság és tisztátalanság: a rituális tisztaság rendszerei az ókori Keleten és a Bibliában

2.2 A rituális tisztaság rendszere a qumráni közösség életében és hagyományában

2023. október 13.

3.1 Az ember és a transzcendens világ. A kozmosz működése és az égi jelek dekódolásának rendszerei az ókori Keleten. Próféta, prófécia az ókori Keleten és Izraelben.

3.2 Transzcendens lények mint a transzcendens világ közvetítői: gonosz és jó szellemek.

2023. október 27.

4.1 A föld, amelyen élünk: föld, ember, és az isteni világ kapcsolata az ókori Keleten. A föld elnyerése: a bibliai patriarcha-történetek.

4.2 A föld, amelyen élünk: föld, ember, és az isteni világ kapcsolata az ókori Keleten: A föld elvesztése: fogság és szétszórás. Gen 1-11. Teológia és a történeti emlékezet megteremtése.

2023. november 10.

5.1 Földi uralkodók legitimitációja – az uralom elnyerését igazoló formák az ókori Keleten.

5.2 Földi uralkodók de-legitimitációja – az uralom elvesztésének igazolása az ókori Keleten(Ószövetség és Qumrán)

2023. november 24.

6.1 A társadalmi szerveződési formák antropológiája: Törzsi társadalom, bírák, nomád ideál, a királyság és értékelésük. Theokrácia mint ideál

6.2 A társadalmi szerveződési formák antropológiája: Birodalmak és világtörténet, az apokaliptika történetiszemlélete

A vizsgára az előadások anyagának (példák és történeti háttér) ismerete kötelező. Ezekhez adnak segítséget az Irodalom, Ókori Kelet részében felsorolt források és feldolgozások. Ezen kívül kötelező két szabadon választott munka ismerete a Történeti antropológiához című irodalomjegyzékről. Az X-szel jelölt tételek elektronikus formában is hozzáférhetők.

IRODALOM

A történeti háttérhez

a/ Ókori Kelet, források:

Biblia. Ószövetségi és újszövetségi Szentírás, 2. kiad., Budapest: Szent István Társulat, 2005 X

Josephus Flavius, *A zsidók története*, Budapest: Gondolat, 1994

Fröhlich Ida, *A qumráni szövegek magyarul*. Studia Orientalia 1, Második, jav. és bőv. kiadás, Piliscsaba:- Budapest: PPKE - Szent István Kiadó 2000

ÓKTCh = Harmatta János (szerk.), *Ókori keleti történeti chrestomathia* (sajtó alá rend. Puskás Ildikó), Budapest: Osiris, 2003 X

ANET = Pritchard, J.B. (ed.), *The Ancient Near East. An Anthology of Texts and Pictures. Vol.1 Texts*, Princeton: Princeton University Print, 1992 X

TUAT = *Texte aus der Umwelt des Alten Testaments*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus 1984-

A paraszt panasza. Óegyiptomi novellák (ford. Dobrovits Aladár), Budapest: Helikon, 1963

Komoróczy Géza, „Fénylő ölednek édes örömeiben.” *A sumer irodalom kistükre*, 2., bőv. jav. kiadás, Budapest: Európa kiadó, 1982 és későbbi kiadások

Baal és Anat: ugariti eposzok, ford. Maróth Miklós, Budapest: Magyar Helikon, 1986

Gilgames. Agyagtáblák üzenete (ford. Rákos Sándor), Budapest: Európa Könyvkiadó, 1966; Budapest: Szépirodalmi, 1985 és későbbi kiadások

Hérodotosz, *A görög-perzsa háború* (ford. Muraközy Gyula), Budapest: Európa, 1989; Budapest: Osiris, 1998, 2004

Számos forrás elektronikus formában is hozzáférhető az ELTE Gépeskönyv adatbázisában!

b/ Ókori Kelet, feldolgozások:

Rózsa Huba, *Bevezetés az Ószövetség könyveibe: Bevezetés az Ószövetség könyveinek irodalom- és hagyománytörténetébe*, Budapest: Szent István Társulat 2016.

Miller, J. Maxwell és John H. Hayes, *Az ókori Izrael és Júda története* (ford. Erdős Ágnes), Piliscsaba: PPKE BTK, 2003

Kuhr, Amélie (szerk.), *Az ókori Közel-Kelet* (ford. Mohay Gergely), Piliscsaba: PPKE BTK, 2005 (2008)

Liverani, Mario, *Israel's History and the History of Israel*, London: Equinox, 2005; 2009.

Oppenheim, A. Leo, *Az ókori Mezopotámia. Egy holt civilizáció portréja*, Bp.: Gondolat, 1982

Roaf, M., *A mezopotámiai világ atlasza: az ókori Mezopotámia, Anatólia, Irán, Palesztina és Szíria*, Budapest: Helikon 1998

Bermant, Ch. és M. Weitzman, *Egy ismeretlen ókori civilizáció. Ebla*, Budapest: Gondolat, 1986

Klengel, Horst, *Nomádok az ókori Elő-Ázsiában*, Budapest: Gondolat, 1985

A történeti antropológiához

- A. Gergely András (szerk.), *Filozófiai, történeti és kulturális antropológia: szöveg- és szemelvénygyűjtemény*, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 2002
- Assmann, Jan, *Uralom és üdvösség. Politikai teológia az ókori Egyiptomban, Izraelben és Európában*, Budapest: Atlantisz, 2008
- Bloch, Marc, *Gyógyító királyok*, Budapest: Osiris, 2005
- Braudel, Fernand, *Franciaország identitása: az emberek és a dolgok*, Bp.: Helikon, 2004
- Burke, Peter, *Az olasz reneszánsz. Kultúra és társadalom Itáliában*, Budapest: Osiris, 1999
- Douglas, Mary, *Purity and Danger. An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo*, New York, Washington: Praeger, 1966; London, New York: Routledge, 2002 X
- Douglas, Mary, *Rejtett jelentések. Antropológiai tanulmányok*, Budapest: Osiris, 2003
- Dumont, Louis, *Homo hierarchicus. Essai sur le système des castes*, Paris, Gallimard, 1966. Angolul: *Homo hierarchicus. The Caste System and Its Implications. Complete Revised English Edition*, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1970; 1980 X
- Durkheim, Emile, *A vallási élet elemi formái*, Budapest: L'Harmattan, 2004
- Eliade, Mircea, *A szent és a profán: a vallási lényegről*, Budapest: Európa, 1996. (*The Sacred and the Profane. The Nature of Religion*, New York: Harcourt, 1987) X
- Eliade, Mircea, *Az örök visszatérés mítosza, avagy A mindenség és a történelem*, Budapest: Európa, 1993; 1998 (*The myth of the eternal return or cosmos and history*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1974) X
- Eliade, Mircea, *Kovácsok és alkimisták*, Budapest: Cartaphilus, 2004 (eredeti: *Forgerons et alchimistes*, 1956; Paris: Flammarion, 1995; angol: *The forge and the crucible*, Chicago, London: University of Chicago Press, 1978) X
- Frazer, James G., *Az aranyág* (vál. Bodrogi Tibor), 2. jav. kiad., Budapest: Osiris, 1993, 1994, 1995, 2002, 2005
- Geertz, Clifford, *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*, New York: Basic Books, 1973 és későbbi kiadások. Magyarul: *Az értelmezés hatalma. Antropológiai írások*, 2., jav. kiad., Budapest: Osiris 2001 X
- Gurevics, A.J., *A középkori ember világképe*, Budapest: Kossuth, 1974
- Gurevics, A.J., *Az individuum a középkorban*, Budapest: Atlantisz, 2003
- Gyurgyák J. – Kisantal Tamás (szerk.), *Történetelmélet I-II*, Budapest: Osiris, 2006
- Hofer Tamás (szerk.), *Történeti antropológia: Az 1983. április 18-19-én tartott tudományos ülészek előadásai / szerk.*, Budapest: Néprajzi Kutatócsoport, 1984
- Huizinga, Johan, *A középkor alkonya*, ford. Szerb Antal, Budapest: Athenaeum, 1938; Klaniczay Gábor utószavával, Budapest: Magyar Helikon, 1976; 2. kiad. Budapest: Európa, 1979, 1996.

Huizinga, Johan, *A történelem formaváltozásai. Válogatott tanulmányok*, Budapest: Maecenas Kiadó, 1997.

Huizinga, Johan, *Hogyan határozza meg a történelem a jelent? Válogatott írások 1915-1943*, Budapest: Typotext, 2015

Kósa László, *Nemesek, polgárok, parasztok: néprajzi, történeti antropológiai és művelődéstörténeti tanulmányok*, Budapest: Osiris, 2003

Közelítések: néprajzi, történeti, antropológiai tanulmányok Hofer Tamás 60. születésnapjára, Debrecen: Ethnica, 1992

Nyirkos Tamás, *Politikai teológiák. A demokráciától az ökológiáig*, Budapest: Typotex; PPKE, 2018

Otto, Rudolf, *A szent*, ford. Bendl Júlia, Budapest: Osiris, 2001 X

Ries, Julien (szerk.), *A hívő ember a zsidó, a keresztény és az iszlám vallásban. Homo religiosus*, Budapest: Typotex, 2006

Ries, Julien (szerk.), *A mítosz az emberiség történetében*, Budapest: Officina '96, 2007

Ries, Julien (szerk.), *A szent antropológiája, A homo religiosus eredete és problémája*, Budapest: Typotex, 2003

Sebők Marcell (szerk.), *Történeti antropológia: módszertani írások és esettanulmányok*, szerk., Budapest: Replika Kör, 2000

Segalen, Martine, *Historical anthropology of the Family*, Cambridge: Cambridge University Press, 1988 X

Sumner, William Graham, *Népszokások: szokások, erkölcsök, viselkedésmódok szociológiai jelentősége*, Budapest: Gondolat, 1978

van Gennep, Arnold, *Les rites de passage*, 1909; New York: Johnson Reprint Corporation, 1969; Paris: Picard, 1981, 1991. Angolul: *The Rites of Passage*, London, New York: Routledge, 2004, 2010. Magyarul: *Átmeneti rítusok. Kultúrák keresztútján 9*, Budapest: L'Harmattan; Pécs: PTE, 2007 X

Vaux, Roland de, *Les institutions de l'Ancien Testament*, Paris: Cerf, 1961 Angolul: *Ancient Israel. Its Life and Institutions*, New York: McGraw Hill Book, 1961

Wulf, Christoph, *Az antropológia rövid összefoglalása. Történet, művelődés, filozófia*, Budapest: Enciklopédia, 2007